

ТЕХНОЛОГИЯ ФАНИНИНГ ТАРИХИ ВА БУГУНГИ КУНДАГИ
ДОЛЗАРБЛИГИ

Лобар Жазилбоевна Шамсиева

Ўзбекистон Республикасиз Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг бевосита ташаббуси ва раҳбарлигида қабул қилинган ҳамда изчил равишда амалга оширилаётган Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиш бўйича Ҳаракатлар стратегияси республикада ривожланиш тараққиётнинг янги босқичини бошлаб берди. Бу жараённинг амалий натижалари бугунги кунда ҳаётимизнинг барча соҳаларида, энг муҳими, халқимизнинг онг-у тафаккури, интилиш ва ҳаракатларида яққол намоён бўлмоқда. Ҳаракатлар стратегиясининг тўртинчи – Ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишларидан бири бўлган таълим тизимини такомиллаштириш масаласига ҳам алоҳида эътибор қаратилган. Давлатимиз раҳбари ҳар бир вилоятга ташрифи доирасида ўтказилган йиғилишларда, турли учрашувларда сўзлаган нутқи ва суҳбатларида баркамол авлодни тарбиялаш, ёшларни соғлом турмуш тарзига амал қилиб яшаш масалаларига кун тартибидаги долзарб масала сифатида қараш зарурлигини таъкидлаб келмоқда. Президентимиз таъкидлаганидек: “Агар фарзандларимизга Таълим ва инновацион тадқиқотлар, тўғри тарбия бермасак, ҳар куни, ҳар дақиқада уларнинг юриш-туриши, кайфиятидан огоҳ бўлиб турмасак, уларни илм-у ҳунарга ўргатмасак, муносиб иш топиб бермасак, бу омонатни бой бериб қўйишимиз ҳеч гап эмас”. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида” ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида”ги қонунларда ҳам мамлакатимизда жаҳон андозалари талабларига жавоб бера оладиган юксак малакали мутахассис кадрлар тайёрлаш вазифалари белгиланган. Жумладан, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг мақсади – таълим соҳасини тубдан ислоҳ қилиш, уни ўтмишдан қолган мафкуравий қарашлар ва сарқитлардан тўла халос этиш, ривожланган демократик давлатлар даражасида, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берувчи малакали кадрлар тайёрлашнинг миллий тизимини яратишдан иборатдир. Таълим-тарбия соҳасидаги ислохотлар босқичма-босқич амалга ошириб борилаётган ҳозирги даврда Кадрлар тайёрлаш миллий дастури талабларидан босқичда амалга оширилаётган “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”да кўзда тутилган асосий мақсадлардан яна бири бозор иқтисодиётига ўтиш даврига мослаша оладиган, рақобатдош, фаол шахсларни, яъни мутахассисларни шакллантиришдан иборатдир. Бу масала бошқа фанлар қатори “Технология” фанини ўқитишда ҳам асосий вазифа ҳисобланади. Таълим-тарбия ишларини ривожлантириш соҳасида амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида асосий бўғин ҳисобланган умумий ўрта таълим мактабларида таълим самарадорлигини ошириш муҳим вазифа ҳисобланади. Бунинг учун эса ўқитиш жараёнида таълим усулларидан унумли ва оқилона фойдаланиш ҳамда бу усулларни такомиллаштириш, янгиларини излаб топиш,

қўллаш орқали бошқа фанлар қатори “Технология” фани машғулотларининг самарадорлигини ошириш ҳам талаб қилинади. Шу сабабли бугунги кунда таълимтарбия соҳасидаги асосий долзарб масала – таълим усуллари ва шаклларини яхши эгаллаган, уларни амалда қийналмай қўллай оладиган малакали ўқитувчилар – педагог кадрларни тайёрлашдан иборат бўлиб қолмоқда.²⁸ Чунки ўқувчиларга таълим-тарбия бериш, уларни касбларга йўналтиришда ўқитувчи шахси ва унинг фаолияти алоҳида аҳамиятга эгадир. Бинобарин, ўқитувчи олиб борадиган очиқ мулоқот тарзидаги машғулот жараёни ўрнини бошқа ҳеч нарса боса олмайди. Шунинг учун ҳам таълим-тарбия сифати ва самарадорлигини ошириш малакали, етук ўқитувчи кадрлар тайёрлаш, уларнинг касбий маҳоратини оширишнинг муҳим гарови ҳисобланади. Ҳозирги кунда таълим-тарбия жараёнида методика ибораси билан бирга, педагогик технология ибораси ҳам кенг қўлланилмоқда. Албатта бу ибора (атама) ларнинг ўхшаш ва фарқли томонлари мавжуд. Уларнинг умумий ўхшашлик томони шундаки, ҳар иккала атама ҳам таълим-тарбия бериш ишларини амалга ошириш жараёнини ифодалайди. Шу билан бирга, методика деганда, ўқув жараёнини ташкил этиш ва ўтказиш бўйича тавсиялар йиғиндиси тушунилса, педагогик технологияга ўқитувчининг касбий фаолиятини янгиловчи ва таълимда якуний натижани кафолатлайдиган тадбирлар йиғиндиси, мажмуаси сифатида қаралмоқда. Бундан кўринадики, педагогик технологияга методиканинг янги, ўргатувчи билан ўрганувчининг ўзаро биргаликдаги фаолиятига асосланаган соҳаси сифатида қараш мумкин. Умуман олганда, “технология” сўзи ишлаб чиқариш ва техника тараққиёти билан боғлиқ ҳолда фанда 1872-йилдан қўлланила бошлаган. “Технология” – юнонча сўз бўлиб, “течне” – маҳорат, саънат ҳамда “логос” – тушунча, таълимот сўзларининг бирикмасидан ҳосил бўлган. “Технология” атамаси, дастлаб, ишлаб чиқариш соҳасида қўлланилган бўлиб, унга материалларга, ярим тайёр маҳсулотларга ишлов бериш, уларнинг таркибини, хусусиятлари, кўриниши, тайёрланиши, қўлланиш соҳасини ўзгартириш йўллари ҳақидаги фан сифатида қаралган. Технология атамасига берилган яна қуйидагича таърифлар мавжуд: – ишлаб чиқариш жараёнида ашёлар, материаллар, ярим тайёр ашёларни қайта ишлаш, тайёрлаш ҳолати, хусусияти, шаклини ўзгариш методлари йиғиндиси фан сифатида технологиянинг вазифаси ҳар томонлама самарали ва тежамли ишлаб чиқариш жараёнларини аниқлаш ва амалиётда ундан фойдаланиш мақсадида физика, кимё, механика ва бошқа қонуниятларни бажариш якунида қўйилган мақсадга эришиш ва фаолият объектининг ўзгаришига имкон берувчи фаолият ишлов бериш, вазиятни ўзгартириш санъати, маҳорати, қобилияти ҳамда методлари йиғиндиси фаолиятни ташкил этиш қоидаси ва уни амалга ошириш воситаси ўқувчиларга ишлаб чиқариш соҳалари ҳақида маълумот бериш, уларни келгусида ишлаб чиқариш соҳаларида ишлашга тайёрлашда умумий ўрта таълим мактабларида ўқитиладиган “Технология” фани дарслари катта аҳамиятга эга. Чунки умумий ўрта таълим мактабларида ўқитиладиган

²⁸ Таълим ва инновацион тадқиқотлар (2021 йил Махсус сон) ISSN 2181-1709 (P)

“Технология” фани дарсларида мактаб ўқувчиларига техника, технология, ишлаб чиқариш асослари, касблар ҳақида маълумот ва тушунчалар берилади, уларни касбларга йўналтириш ишлари олиб борилади²⁹. “Технология” фани дарсларининг мақсади. Технология фани дарсларида ўқувчилар ишлаб чиқариш жараёни, ишлаб чиқариш соҳалари, бунда қўлланиладиган асбоб-ускуналар ва механизм-машиналар, уларнинг турлари ва ишлатилиши билан таништирилади ҳамда оддий буюмларни тайёрлаш ўргатилади. “Технология” фани дарслари жараёнида турли табиий ҳамда металл ва металлмас материалларга технологик усуллар асосида ишлов бериш ишларини ўргатиш орқали ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришни янада кучайтириш, халқ хунармандчилиги асослари, рўзгоршунослик, электротехника ишларини бажаришда касб-хунарга йўллаш бўйича билим, кўникма ва малакаларни эгаллаш ҳамда уларни ҳаётда қўллаш олиш лаёқатини шакллантириш кўзда тутилган. Умумий ўрта таълим муассасаларида “Технология” фанини ўқитишдан асосий мақсад – ўқувчиларда техник-технологик ҳамда технологик жараён давомида бажариладиган оператсиялар юзасидан олган билим, кўникма ва малакаларини мустақил амалий фаолиятида қўллаш, касб-хунар танлаш, миллий ва умуминсоний қадриятлар асосида ижтимоий муносабатларга кириша олиш компетенцияларини шакллантириш-дан иборат. Умумий ўрта таълим мактабларида ўқитиладиган “Технология” фанининг асосий вазифалари: – материаллар ва уларнинг хоссалари, хусусиятлари ҳамда техник объект ва технологик жараёнларга оид маълумотларни ўргатиш; – техник объект ҳамда технологик жараёнларда махсус ва умуммеҳнат оператсияларини билиш; – технологик жараёнларни бошқариш, махсус ва умуммеҳнат оператсияларини амалиётда қўллаш олиш; – техник ва креатив фикрлашни, интеллектуал қобилиятларини шакллантириш; – технологик жараён ва тайёрланган маҳсулотларни бажариш кетма-кетлиги ҳамда маҳсулот сифатини таҳлил қила олиш; – буюмларни тайёрлаш бўйича меҳнат жараёнларини бажаришга оид хулосалар чиқариш ҳамда меҳнат оператсияларини, маҳсулот сифатини баҳолай олиш; – онгли равишда касб танлашга тайёрлаш ишларини амалга оширишда таянч ва “Технология” фанига оид компетенцияларни шакллантириш ҳамда ривожлантиришдан иборат. Изланиш объекти. Умумий ўрта таълим мактабларида “Технология” фани бошланғич синфларда умумлашган ҳолда, 5-9-синфларда “Технология ва дизайн”, “Сервис хизмати” ҳамда “Умумлашаган” йўналишларида ўқитилади. Замонавий ёндашув ва инновациялар асосида ўқитиш тизимининг вазифаси ўқувчининг индивидуал қобилиятини ҳисобга олиш ва ривожлантиришдан иборат бўлиши керак. Илмий-техник тараққиёт жадаллашуви шароитида унинг юксалиб боровчи талабларига жавоб берадиган мутахассисларни тайёрлаш учун ўқитишни жадаллаштириш, ўқитишда инсон организмнинг, унинг онгини бутун

²⁹ Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. Мамлакатимизни 2016-йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017-йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маъруза, 2017-йил 14-январ. –Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 104 б.

имкониятларидан тўла фойдаланиш зарур бўлади. Бу эса, ўқитиш жараёнида ахборотлар беришда, ўқув материални тизимлаш ва туркумлаш усуллари, ўқитишни компьютерлаш, ўқув телевидениясидан фойдаланиш ва ҳ.к.ни англатади. Илмий-техник тараққиёти жадаллашуви шароитида ишлаб чиқариладиган маҳсулотлар илмталаб, оригиналлиги, мураккаблиги, юқори сифати ва сермаҳсуллиги билан ажралиб туради. Машина ва жиҳозлар унумдорлиги, улар пухталигининг кўп маротаба ошганлиги туфайли маҳсулот бирлигига сарф қилинадиган энергия ҳам бир неча маротаба камаяди. Бу шароитлар кадрлар тайёрлаш тизимида тегишли талабларни кўя бошлайди. Шу ўринда ривожланган давлатларда технология фанини ташкил этилиши ҳамда ривожланиш а) Америка Қўшма Штатлари таълим тизими Америка Қўшма Штатлари (АҚШ)да таълим тизимининг тузилиши кўйидагича: - болалар 3 ёшдан 5 ёшгача тарбияланадиган мактабгача тарбия муассасалари; - 1-8-синфларгача бўлган бошланғич мактаблар (бундай мактабларда 6 ёшдан 13 ёшгача ўқийдилар); - 9-12-синфлардан иборат ўрта мактаблар (бу мактабларда 14-17 ёшгача бўлган болалар таълим оладилар). У қўйи ва юқори босқичдан иборат. Ўқув йили 180 кунни ташкил қилади. Америка Қўшма Штатларида навбатдаги таълим босқичи олий таълим бўлиб, у 2 ёки 4 йил ўқитиладиган коллежлар ҳамда дорилфунунлардир³⁰. АҚШда мажбурий таълим 16 ёшгача амал қилади. Бу мамлакатдаги ўқув юртлари давлат, жамоа тасарруфида, хусусий ва диний муассасалар ихтиёрида бўлиши мумкин. Америкада 3 ёшгача бўлган болалар тарбияси билан оналар шуғулланадилар, лекин уларга ҳеч қандай имтиёзлар берилмаган. 5 ёшдан эса “Kinder garten” деб аталувчи тайёрлов муассасаларида таълим бошланади. Бошланғич мактаб 6 ёшдан то 13-15 ёшгача бўлган “Middle school” болаларни қамраб олади. Бу бошланғич мактабларда умумий саводхонлик ва касбга йўналтириш вазифалари ҳал этилади. Синфдан-синфга кўчиш ўқувчининг ўзлаштирганлик даражасига боғлиқ. Мактабларда технология фанига оид турли хил тўғарақлар, учрашувлар, шоулар ва саёҳатлар уюштирилади, аммо уларнинг ҳаммасига ҳақ тўлаш лозим.

Ўзбекистонда таълим тизимини янада такомиллаштириш масалалари бўйича олиб борилаётган ислохотлар замирида ватанпарвар, виждонли, инсонийликни ўзида акс эттира оладиган юксак маънавиятли кадрларни етиштириб чиқариш ётади. Маълумки, республикамизнинг биринчи президенти И. А. Каримовнинг барча асарларида таълим тизимидаги муҳим ва долзарб масала сифатида ўқувчиларда мустақил фикрлаш малакаларини шакллантириш ва янада ривожлантириш зарурлиги таъкидланган. “Ўқитувчи ва ўқувчи муносабатидаги мажбурий итоаткорлик ўрнини онгли интизом эгаллаши жуда қийин кечяпти, — дейди биринчи Президент И. А. Каримов. Ўқитувчининг бош вазифаси ўқувчиларда мустақил фикр юритиш кўникмаларини ҳосил қилишдан иборатлигини кўпинча яхши тушунамиз, лекин, афсуски, амалда, тажрибамизда унга риоя қилмаймиз” Муаммонинг ечимини янгича

³⁰ Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида” ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида”ги қонунлари. –Т.: “Шарқ”, 1997.

таълим тизимида кўрамиз. Дарҳақиқат, ноанъанавий таълим бевосита тажрибага асосланиб, мустақил фикр юритиш малака ва кўникмаларни шакллантирувчи ўқиш жараёни экан, у ўқувчи ёшларни шахс сифатида камол топтиришни кўзда тутаяди, кундалик турмушда фаол бўлишга чорлайди, вақеа ҳодисаларни танқидий нуқтаи назардан баҳолай олишга ундайди, буларни мактабда олган билимлари асосида демократик жамиятнинг фаол аъзосига айлантиради. Буюк муаллим Конфуций бу амалларни биздан 1500 йил аввал таърифлаб, “Эшитганим ёдимдан чиқади, кўрганим ёдимда қолади, ёзганим ва таҳлилим менга тушунтиради” деган фикрлари бугунги кунда таълим тизимида фойдаланиш мақсадга мувофиқ бўлади. Педагогик технологияда ўқитувчи талабанинг ўқув материални тўлиқ ўзлаштириши ва иқтидорини ривожлантириши учун имконият яратиши лозим. Машғулотларда талабанинг фикр-мулоҳазалари, ғоялари, фаразларига диққат эътиборини қаратиши, айти пайтда, уларнинг коммуникатив ва маданиятлараро компетенцияларини ривожлантириб бориши мақсадга мувофиқдир. Педагогик технология моҳиятини тўғри тушуниш, ҳар томонлама таҳлил қилган ҳолда илмий тарзда ўзлаштириш, тадбиқ этиш йўллари кидириш ўқитувчидан ўз устида тинимсиз ишлашни талаб этади. Таълим ахборот муҳитининг кун сайин кенгаётганлиги таълим-тарбия жараёнига давр талаби нуқтаи назаридан янги қарашни, ўқитишнинг самарали йўллари ишлаб чиқишни талаб этади³¹.

“Технология” фани қуйидаги бўлимлар асосида ўқитилади. 1-4-синфларда: 1. Қоғоз ва картон билан ишлаш. 2. Табiiй ва турли материаллар билан ишлаш. 3. Газлама ва толали материаллар билан ишлаш. 4. Бадиий қуриш-ясаш ва техник моделлаштириш. 5-7-синфларда: Технология ва дизайн йўналиши 1. Ёғочга ишлов бериш технологияси. 2. Полимер материалларга ишлов бериш технологияси. 3. Металлга ишлов бериш технологияси. 4. Электротехника ишлари. 5. Рўзғоршунослик асослари. II. Сервис хизмати йўналиши 1. Пазандачилик асослари. 2. Газламага ишлов бериш технологияси. 3. Рўзғоршунослик асослари. 8-9-синфларда: Технология ва дизайн йўналиши 1. Халқ хунармандчилиги технологияси. 2. Ишлаб чиқариш ва рўзғоршунослик асослари. 3. Электроника асослари. 4. Ижодий лойиҳа тайёрлаш технологияси. 5. Касб танлашга йўллаш. I. Сервис хизмати йўналиши 1. Халқ хунармандчилиги технологияси. 2. Ишлаб чиқариш ва рўзғоршунослик асослари. 3. Электроника асослари. 4. Ижодий лойиҳа тайёрлаш технологияси. 5. Касб танлашга йўллаш. Малакали ўқитувчилар етарли бўлган тақдирда V-IX синфларда “Технология” фанидан ўқувчилар сони 25 нафар ва ундан зиёд бўлган умумий ўрта таълим мактабларида икки гуруҳга бўлиб ўқитишга рухсат берилади. Ҳар бир дарс хавфсизлик техникаси қоидалари ва санитария-гигиена талабларига риоя қилган ҳолда ташкил этилади. Шунингдек, ўқувчиларга “Технология” фани йўналишлари бўйича касб турлари ҳақида ахборотлар берилади. “Технология” фанининг

³¹ Каримов И. Меҳнат таълимида ўқувчилар ижодкорлик фаолиятини ташкил этишнинг уйғунлашган технологиялари: Монография, услубий йўналиш. –Т.: “Адабиёт учқунлари”, 2015. – 172 б.

Йўналишлари мактаб атрофидаги корхона, ташкилот, хўжалик ва касб-хунар коллежларида кенг тарқалган соҳалар, касбларга мувофиқ танлаб олинади. Йирик саноат ишлаб чиқариш ривожланган ҳудудлардаги мактабларда “Технология” фани дарсларида ўқувчиларни шу саноат соҳасига оид замонавий касбларга йўналтириш имкониятлари яратилиши лозим. “Технология” фани дарсларини амалга ошириш учун қуйидаги ташкилий ва услубий вазифаларни ҳал қилиш лозим: Ташкилий вазифалар. “Технология” фани бўйича назарий машғулотлар учун ўқув хонаси ва амалий машғулотлар учун устахона ташкил қилиш ва уларда хавфсиз ва қулай меҳнат шароитларини яратиш. Ўқувчиларни машғулотлар учун зарур хом ашё, материал, асбоб-ускуналар билан таъминлаш ҳамда мосламалар, механизмлар станоклар билан амалий ишлаш жараёнини ташкил қилиш. Санитария-гигиена ҳамда меҳнат хавфсизлиги бўйича меъёрий ҳужжатларда белгиланган талабларнинг тўлиқ бажарилишини таъминлаш ва мунтазам назорат қилиб бориш. Ўқувчиларнинг турли касблар бўйича меҳнат жараёнлари ва касб эгалари билан яқиндан танишишларини амалга ошириш учун корхоналар, жамоа хўжаликлари, ташкилотлар, муассасалар билан доимий алоқа ўрнатиш. Расмий ҳужжатлар: меъёрий режалаштирувчи ҳужжатлар, устахонада хавфсизлик техникаси, санитария-гигиена талаблари ва биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш қоидаларига доир ҳужжатларни юритиш. Услубий вазифалар. Машғулотларнинг ярим ёки бир йиллик иш режаларини тузиш, бунда маҳаллий шароитлар, эҳтиёжлар ва имкониятларни ҳисобга олган ҳолда, касблар таснифи асосида ўқувчиларни яқиндан таништириш мумкин бўлган касб турларини танлаш. “Технология” фанидан ўғил ва қиз болаларнинг ўзига хос машғулотларини ва касб танлашларини амалга ошириб бориш. Машғулотларда замонавий педагогик ва ахборот технологиялари, янги дидактик материаллар, воситалардан кенг фойдаланиш, таълим ва тарбия бирлигини таъминлаш. Ўқувчиларда турли касбларга тегишли дастлабки меҳнат кўникма ва малакаларини, меҳнатсеварликни шакллантириш. “Технология” фани дарслари жараёнида ўқувчиларни ақлий ва ахлоқий жиҳатдан ривожлантириб боришда уларнинг ёш хусусиятларини, шахсий психологик ва физиологик сифатларини ҳисобга олиш. Ўқувчиларнинг билими, кўникма ва малакаларини мунтазам назорат қилиб бориш. Дастурдаги технология йўналишлари бўйича машғулотларни ташкил қилиш ва ўтказиш кетма-кетлиги маҳаллий шароит ва имкониятлар ҳисобга олинган ҳолда ўқитувчи томонидан ҳал қилинади. Олинган натижалар. Юқоридаги фикрлардан шуни айтиш жоизки, “Технология” фани вазифалари мазмунан мураккаб диалектик боғлиқликда бўлади. Буни тушуниш учун шуни назарда тутиш керакки, “Технология” фани вазифалари турли даражада қўйилади ва ҳал қилинади.

Таклифлар

Юқорида баён қилинган фикрларга асосан қуйидагиларни таклиф қилиш мумкин: 1. Ўқувчиларни ишлаб чиқаришнинг асосий бўғинлари, соҳалари билан таништиришда, уларни мустақил ҳаётга тайёрлашда ва турли касбларни танлашга

йўналтиришда “Технология” фани дарсларида катта имкониятлар мавжуд. Шу сабабли “Технология” фани дарсларини ташкилий-услубий, илмий-техникавий, гоъвий-сиёсий томондан пухта ўтказишга эришиб бориш ҳар бир “Технология” фани ўқитувчисининг касбий бурчидир. 2. “Технология” фани дарсларида ўқувчиларнинг билиш фаолиятини фоллаштириш, уларда ижобий ва ижодий ишлаш кўникмаларини шакллантириш – ўта муҳим педагогик, психологик, физиологик ва техник-технологик омиллар орқали амалга ошириладиган мураккб жараёндр. Шунинг учун унутмаслик керакки, бу ишларни амалга оширишда ўқитувчининг ўрнини ҳеч нарса боса олмайди. Шу сабабли аввало ўқитувчининг ўзи тинмай касбий маҳоратини, илмий-услубий савиясини ошириб бориши керак. 3. Шунинг алоҳида таъкидлаш керакки, таълим-тарбия ишларида ўқувчиларнинг билиш фаолиятини фаоллаштириш, амалий ишларни тушунган ҳолда бажариш кўникмаларини сингдириш – аста-секинлик билан амалга ошириладиган ва узок давом этадиган педагогик фаолият жараёнидир. Яъни ўқувчи бирданига фаол, ишни тез ва мукамал бажарадиган бўлиб қолмайди. Шунинг учун бу ишларда шошма-шошарлик қилиш ярамайди. Балки ишни узок истиқболни кўзлаган ҳолда чидам билан олиб боришга тўғри келади. Турли даврларда яшаб ўтган барча буюк алломалар томонидан ёшларни янгилашга ва тафаккур юритишга ўргатиш ҳамма вақт ҳам давр талаби эканлиги таъкидланган. Бунда ўқувчиларнинг фаоллигини ошириш муҳим аҳамиятга эгадир. Чунки ўқувчи таълим-тарбия жараёнида фаол бўлса – у аълочи ва жамоатчи ўқувчи бўлади. Шу руҳда тарбияланган ўқувчи эса келажакда ҳам ўзининг бу хусусиятини сақлаб қолган ҳолда, ҳатто ривожлантирган ҳолда фаол ишчи-хизматчи, бир сўз билан айтганда, жамиятнинг фаол аъзоси, фуқароси бўлиши мумкин. 4. Умумий ўрта таълим мактабларида ўтиладиган “Технология” фани машғулотларида ўқувчиларга таълим-тарбия бериш ва бу жараёнда уларнинг фаоллигини ошириш учун оддий, яъни ўқитишнинг анъанавий шакл ва методлари билан бир қаторда инноватсион педагогик технологиялардан ҳам фойдаланиш яхши натижа беради. Бу ишларнинг самарадорлигини ошириш учун аввало шу ишларни амалга ошириш босқичларини олдиндан пухта лойиҳалаштириб олиш керак. 5. Тажрибалардан маълум бўлдики, технология дарсларининг самарадорлигини ва ўқувчиларнинг фаоллигини оширишда бир қатор интерфаол методлар, жумладан, ақлий хужум, кластер, кичик гуруҳларда ишлаш, баҳсмунозара, тақдимот, БББ, “Агар мен...” каби интерфаол методлардан фойдаланиш яхши самара беради. Шунинг учун келгусида ҳам бундай методлардан фойдаланишга эътиборни кучайтириш, уларнинг янги-янги қирраларини очишга ҳаракат қилиш зарур, деб ҳисоблаймиз. Айниқса, ўқитувчилар учун БББ методи ташҳис ўрнини боса олади. Яъни биз бу методни қўллаш орқали ўқувчиларнинг нималарни билишини, нималарни билиб олганликларини ва нималарни билишни хошлашларини аниқлай оламиз. Одатда ҳар қандай одамга билган нарсалари ҳақидаги маълумотларни бериш улар учун унчалик қизиқ туюлмайди. Шунинг учун ҳам биз

ўқувчиларга билишни хоҳлаган нарсалари ҳақида маълумот берсак улар учун қизиқарлироқ бўлади.

Хулоса. Юқорида баён этилган маълумотлардан шундай хулоса қилиш мумкин, ўқувчиларни ўқитиш, тарбиялаш машаққатли иш ҳисобланади. Бунда ўқитувчининг энг машаққатли ишларидан бири шуки, у ҳар бир ўқувчининг шахсий (индивидуал) хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда машғулотларда барча ўқувчиларнинг фаоллигига эришишдан иборат. Бу ўринда ўқувчининг фаоллиги ўз-ўзидан ошмаслигини, балки бу онгли муносабат натижаси эканлигини ёддан чиқармаслик зарур. Модомики, фаоллик онглилик натижасида вужудга келар экан, у таълим-тарбия ишининг мазмуни, ташкил этиш шакли, амалга ошириш методлари ва воситаларини ўзаро мувофиқлаштиришни тақозо этади. Ўқитувчи онгли равишда ўқувчиларда ўқишга қизиқишини янада ошириши лозим. Шунини алоҳида таъкидлаш керакки, умумтаълим мактабларида бошқа фанлардан фарқли равишда “Технология” фани машғулотида ўқувчиларнинг фаоллигини ошириш орқали уларда ишлаб чиқариш соҳалари ҳақидаги тушунчаларни шакллантиришда катта имкониятлар мавжуд. Чунки “Технология” фани машғулотида назарий таълим амалий таълим билан узвий боғлаб олиб борилади. Бу ўқувчиларнинг мустақил ишлашини, имконият даражасида ўз қобилиятларини намоён этишларини таъминлайди. Ўқувчилар машғулотлар давомида ўзлари яратган буюмларни кўриб қувонади, ёнидаги ўртоқлари ясаган буюмлар билан таққослайди, ютуғидан мағрурланади, камчилиги бўлса тўғрилайди. Бу эса ўқувчиларни мустақил шахс бўлиб камолга етишишларидаги илк қадамлари бўлади. Бундай ишларни ташкил этишда ўқитувчининг маҳорати, хусусан, машғулот кўринишига қараб ўқитиш шакли ва методларини қўллаши муҳим амиятга эгадир.